

Dames en heren,

We hebben weinig tijd, dit keer, helaas.

Jammer, want normaal gesproken houdt de juryvoorzitter nu een Stalin- of Castro-achtige redevoering van vier tot acht uur. Die had ik ook voorbereid dit keer over dialectische onderwijsjournalistiek en de paradigmatische verhouding van basis en bovenbouw in tijden van cultuurmarxisme. Aan het eind daarvan kon u dan langdurig applaudisseren.

Helaas, in haar contrarevolutionaire wijsheid heeft het bestuur verordonneerd dat de inleiders het dit keer zeer kort dienen te houden, met een spreektijd maximaal een kwartier. Zijnde exact vijftien minuten. Dat geldt ook voor het applaus.

Ik hou me dus noodgedwongen aan een korte inleiding bij de prijsuitreiking. Alles in het onderwijs gaat tegenwoordig te snel, moet u maar denken.

Er is overigens, nu we het er toch over hebben, wel sprake van een bundeling van eerdere redevoeringen van de juryvoorzitter, geschikt voor les- en bijscholingsdoeleinden, onder de werktitel *Educatie, Pathos en emancipatie: een deconstructionistische analyse van antikapitalistische machtsverhoudingen in het postindustriële basisonderwijs*. Te verschijnen bij het collectief De Blauw Uitgeslagen Krijger.

U kunt na afloop verplicht intekenen.

Hoeveel minuten heb ik nog?

Goed dan.

De jury heeft zich opnieuw met plezier van haar taak kunnen kwijten, en dan met name door twee verheugende aspecten van de inzendingen.

Allereerst getuigen die van een grote betrokkenheid bij de maatschappelijke actualiteit, en dat geeft aan onderwijsjournalistiek de nodige urgentie – zoals aan alle journalistiek eigenlijk.

De gekozen nominaties waaiëren uit van de kwestie Turkije-Nederland naar het sjoemelen met openbare financiën via een kapsalon, de verhouding tussen wit

en zwart, particulier onderwijs in arme landen, kortom cruciale aspecten van het geglobaliseerde financierings- en emancipatiekapitalisme dat ik in mijn eigenlijke toespraak had willen adresseren.

Ten tweede verheugt het de jury dat na een jaar radiostilte ook audiovisuele media een gooi naar de prijs hebben gedaan. Onder de genomineerden is het journalistieke onderzoeksprogramma Argos. Maar ook Nieuwsuur verdient een stevige pluim, met twee vakkundige reportages, al braken die dus niet door de shortlist-barrière.

Zoals eerdere jaren heeft de jury de inzendingen beoordeeld aan de hand van de volgende criteria: maatschappelijke relevantie, ambachtelijke kwaliteit, en presentatie. Voor alle nominaties geldt dat ze er ruimschoots aan voldoen.

Dus gaan we naar de individuele inzendingen, in alfabetische volgorde van eerste auteur.

We beginnen met de radio – althans, zolang dat nog kan, zeg ik erbij, want de plannenmakers en bestuurders van Hilversum maken helaas wel dat er steeds minder radio op de radio is.

Gelukkig is er nog Argos. Het programma leverde op onderwijsgebied – geen vast jachtterrein voor onderzoeksjournalisten - een mooie prestatie met de onthullingen van Kees van den Bosch, Huub Jaspers en Sanne Terlingen over de strapatsen van een oud-decaan van de Universiteit Tilburg.

De man zou zich schuldig hebben gemaakt aan nepotisme, het inhuren van familieleden voor ondersteunende werkzaamheden bij promoties.

Er was zelfs – mooi neoliberal detail - een kapsalon in het spel.

Je vraagt je trouwens wel af, wat is er toch aan de hand aan de universiteiten bezuiden de grote rivieren? Hoogleraar Roos Vonk in Nijmegen werd al op de vingers tikken wegens een vergelijking van de bio-industrie en de Holocaust, een andere hoogleraar in Tilburg is de hoek gezet na een badinerend stukje over #MeToo-beweging in het universiteitsblad, en dan nog dit – de colleges van bestuur hebben het er maar druk mee.

Misschien nog eens een stuk voor andere onderwijsredacties.

Argos slaagde erin relevante feiten boven water te halen, de uitzending kreeg zelfs iets van een detective, compleet met een verdachte die de auto aan de kant zet om de reporter te woord te staan. Wie Wist Wat Wanneer? Het arme universiteitsbestuur had het er maar moeilijk mee.

Maar dankzij Argos weten we nu allemaal méér – en zo hoort het.

Dan komen we bij Janny Groen en Rik Kuiper, van de Volkskrant, met het stuk *‘Wie blijft is een landverrader, krijg je bij de thee te horen’*.

Ook dat stuk heeft vele deugden. Het getuigt van degelijk onderzoek op basis van goede bronnen, die de auteurs knap hebben weten aan te boren. Hun stuk laat zien wat de effecten zijn van een coup in Turkije op een school in Zaandam. Met deze reportage zitten we dus in het hart van transnationalisme, onderwijs en de multiculturele samenleving. Het verhaal is bovendien, nooit weg voor een krant, spannend om te lezen.

Bij deze inzending past wel een noot. Het is voor zover de jury kon vaststellen de enige inzending die, al is het zijdelings, in aanraking is gekomen met een ombudsman.

De ombudsvrouw van de Volkskrant ontving namelijk een klacht van een Turks-Nederlandse vrouw die in dit artikel voorkomt, maar die een week eerder in een ánder verhaal over dezelfde kwestie (en met een van de auteurs van onze inzending) een ‘Erdogan-lobbyiste’ was genoemd.

De vrouw had zich opgeworpen als belangenbehartiger voor Turkse ouders die hun kind van de vermeende ‘Gülen-school’ wilden halen, en had blijkens haar loopbaan onmiskenbaar Erdogan-sympathieën.

De zeer gewaardeerde ombudsvrouw kapittelde haar krant niettemin om de term ‘Erdogan-lobbyiste’ én om het feit dat aan de vrouw geen wederhoor was verleend. Dat wederhoor kwam er vervolgens alsnog, opmerkelijk genoeg in de rubriek van de ombudsvrouw (met de rest van de krant wilde zij niet meer praten). Het kwam er, niet bepaald onverwacht, op neer dat betrokkene van zichzelf zei dat ze geen ‘Erdogan-lobbyiste’ was. De feiten over haar politieke biografie bleven onweersproken.

Ik vermeld het maar even, om te laten merken dat niets de jury ontgaat. Maar vooral omdat het nog eens aangeeft hoe netelig dit onderwerp is, en hoe lastig

het is om hier degelijk journalistiek werk te leveren. Overigens heeft de jury het ingezonden stuk uiteraard beoordeeld los van de klacht over het andere stuk, wat men daar verder ook van vindt.

Ik sla nu toch even de alfabetische volgorde over, want opeens vraag je je dan af:

Hoe gaat het intussen met de Pabo?

Dan hebben we het uiteraard over Yvonne van der Meent en *De pabo wordt steeds witter*, uit het Onderwijsblad.

U ziet: het antwoord op de vraag zit al in de titel, of de kop van het stuk.

Die dreigt namelijk steeds witter te worden. Aan het begin van de opleiding is de klas gemengd, bij de diploma-uitreiking is het een wit vergezicht.

In haar glasheldere stuk agendeert Yvonne van der Meent hoe twee dringende bestuurlijke verlangens averechts op elkaar inwerken. De lerarenopleiding moet plaats bieden aan studenten met een migrantenachtergrond – uitbreiding dus - en tegelijk moeten de eisen aan studenten opgeschroefd worden na jaren van kritiek op het te lage niveau van de opleiding – inperking dus.

Van der Meent laat zien hoe door die bijstelling, die volgens haar doorslaat in “toetsgekte”, de aansluiting van het voortgezet onderwijs en de Pabo onder druk komt te staan, met als resultaat: een opleiding die in plaats van groot en gemengd steeds kleiner en witter begint te worden.

Een agenderend stuk dus, dat kan dienen als alarmwekker voor politici, bestuurders en schoolleiders.

Dan zowaar twee levendige, goed uitgezochte en onthullende stukken over particulier onderwijs ver over de grenzen.

Allereerst is ook dit jaar – hulde - de Correspondent weer van de partij. Nu met een uitvoerig stuk van Maria Hengeveld, met de bijna even uitvoerige kop *Nederland steekt 1,4 miljoen in onderwijsbedrijf voor de allerarmsten (dat zijn beloften niet waarmaakt)*.

Het deel voor de haakjes is wat de jury betreft overigens vooral heel mooie bijvangst, het deel tussen haakjes is natuurlijk de hoofdzaak.

In het stuk worden de pretenties getoetst van het in Afrikaanse landen actieve Bridge International Academies. Die ligt onder kritiek wegens onderbetaalde leraren en dubieuze kwaliteitsclaims en zet vooral veel pr in om de zaak te camoufleren.

Maar, maakt ook het stuk de pretenties waar?

De auteur laat de hete lucht gestaag uit de ballon lopen. De lezer krijgt een onthullende blik in wat eerder een commerciële dan een ideële operatie lijkt, met een sterker gevoel voor publiciteit en modieuze technologische innovatie dan voor weerbarstige onderwijskwaliteit.

Wel een kanttekening: de auteur gebruikt om de kritiek te inventariseren anonieme bronnen en gefingeerde namen. Dat kan soms niet anders, zoals iedere journalist weet, maar het maakt toch argwanend. Waar spreekt de kritiek en waar begint de frustratie? Gelukkig vond de auteur ook openbare en on the record bronnen die het verhaal ondersteunen.

Het tweede buitenlandstuk, warempel op hetzelfde terrein, komt van Marco Visscher in *Vrij Nederland*. In *Nyenrode aan de Nijl* laat hij secuur en evenwichtig zien hoe particuliere opleidingen opereren op de markt voor scholing in arme landen, waar de overheid onmachtig is of het om andere redenen laat afweten.

Geen verhaal van een *muckraker*, er zit geen daverende onthulling in die nog eens iemand de kop kan gaan kosten – en toch. Visscher bewijst dat je ook zonder die bonussen uitstekende journalistiek kunt bedrijven. Ook de kritiek op Bridge die de Correspondent uitspitte, komt aan bod, weliswaar veel beknopter maar niettemin ter zake. Zijn stuk geeft prima context aan niet alleen die casus maar aan het hele onderwerp.

Hoe lang heb ik nog?

Een minuut voor Robert Sikkes – de winnaar van vorig jaar, dus hij kan het hebben.

Met zijn stuk *Altijd te laat* zitten we middenin de geschiedschrijving. Onder die rake titel laat Sikkes zien hoe de overheid keer op keer de vorige oorlog probeert te winnen in het onderwijs. De pogingen om overschotten danwel tekorten aan leraren te beteugelen, zijn een parade van goede bedoelingen en mislukkingen, die hilarisch zou zijn als het niet zo treurig was.

Sikkes' conclusie is somber: de overheid ontmoedigt werken in het onderwijs. Het geeft nog eens aan dat de Staat der Nederlanden de finesses van de communistische planeconomie zelfs in de jaren zeventig en tachtig bij lange na niet in de vingers had.

De jury was onder de indruk van de helderheid waarmee Sikkes de historie samenvat. Niettemin ook hier een kleine kanttekening, en die betreft de rol van de vakbonden. Hadden die niet ook een veeg uit de pan verdiend, bijvoorbeeld inzake de beruchte HOS-akkoorden?

Goed. Er is nog een halve minuut tijd voor applaus, zie ik, tamelijk zuinig.

Maar wacht u daar nog even mee.

Want nu is het moment gekomen om bekend te maken welke winnaar de jury uit deze zes fraaie uitzendingen heeft gekozen.

Dat is het stuk dat volgens de jury onderwijsjournalistiek het meest dwingend wist te verbinden aan de maatschappelijke actualiteit, en een indringende blik wist te geven in een vaak ondoordringbare wereld.

Die winnende inzending is het stuk van Janny Groen en Rik Kuiper.